

Kontakttolkning i Sverige

Buturac, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:195278>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-05**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

ZAGREBS UNIVERSITET
FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Karla Buturac

Kontakttolkning i Sverige

Examensarbete

Handledare:

dr. sc. Goranka Antunović, fil. dr.

september, 2021

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Tolkning	1
2.1 Behovet av tolkning.....	1
2.2 Typer och metoder av tolkning	2
3. Kontakttolkning	3
3.1 Juridiskt ramverk	4
3.2 Arbetsvillkor och svårigheter för kontakttolkning i Sverige	6
4. Kontakttolkutbildning	7
4.1 Kontakttolkutbildning – historik.....	7
4.2 Kontakttolkutbildning - idag.....	8
5. Betydelsen av kontakttolkare	10
5.1 Kontakttolkare i Kroatien	10
6. Slutord	11
7. Käll- och litteraturförteckning	13

1. Inledning

Sverige är ett mångkulturellt samhälle och därmed också flerspråkigt. Människor från olika kulturer och bakgrunder kommunicerar varje dag, vanligtvis utan problem. Men när det gäller kommunikation med sociala tjänster kan vissa människor, som invandrare och turister, behöva hjälp. Det är där kontakttolkning kommer till nytta. Eftersom Sverige är ett demokratiskt land som åtnjuter grundläggande mänskliga och juridiska rättigheter, är kontakttolkare en vardag i det svenska samhället. Denna uppsats försöker således förklara vad kontakttolkning är (liksom tolkning i allmänhet), dess historia och utbildning av kontakttolkare. Vidare ger det också en översikt över kontakttolkarnas betydelse, arbetsvillkor och svårigheter för deras jobb.

2. Tolkning

Tolkning är ”en process genom vilken ett budskap som producerats, oftast muntligen, av person A på språk X överförs till och muntligen produceras av person B i form av ett yttrande på språk Y för en eller flera talare av språk Y”. (Englund-Dimitrova, 1991: 23) För att uttrycka det enklare, ”tolkning möjliggör kommunikation mellan två eller flera parter som inte förstår varandras språk, men som vill eller måste ha kontakt med varandra”. (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 2). Precis som vid översättning överförs ett språkligt budskap till ett motsvarande budskap på ett annat språk. Det finns dock en skillnad mellan dem. Översättningar handlar om skriftspråket, medan tolkning handlar om det talade språket. Detta är dock inte nödvändigtvis alltid fallet. Englund-Dimitrova (1991: 23) påpekar att det finns situationer där icke-talade språk tolkas. Till exempel kan en tolk ibland tolka från ett skriftligt original under ett längre tolkuppdrag. Vidare finns det också situationer där en tolk överför ett muntligt yttrande till skriftlig form. Till exempel när ”personer som blivit döva i vuxen ålder, men som inte har lärt sig teckenspråk” (ibid.) behöver hjälp från en teckenspråkstolk för att ha en konversation med någon som inte talar deras språk. Den typen av tolkning görs med hjälp av en bildskärm eller ett papper.

2.1 Behovet av tolkning

Kommunikation är väsentlig för människors och organisationers existens och överlevnad. Ofta kan kommunikation mellan talare av olika språk fungera enkelt, särskilt om det sker på något välkänt språk som engelska. Men ibland kan det vara extremt viktigt att kommunikationen fungerar smidigt, utan misstag eftersom det kan vara en nyckel i livs- eller dödssituationer. Ibland behövs speciell kunskap och terminologi för att kommunikationen ska lyckas. Det är där tolkar kommer till nytta. När internationella kontakter blir mer och mer

intensiva i alla aspekter av livet som handel och industri, politik, kultur, vetenskap m.m. och när invandring och flyktingströmmar ökar i många länder (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 11) blir behovet av tolkning mer uppenbart.

2.2 Typer och metoder av tolkning

Det finns två olika huvudtyper av tolkning: konferenstolkning och kontakttolkning. Huvudskillnaden mellan dessa två typer ligger i skillnaderna i ”den yttre ramen: antalet människor som behöver en tolk samtidigt, antalet språk som tolkning behövs för samtidigt och antalet tolkar som behövs för uppgiften.” (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 12) Konferenstolkning är tolkning som äger rum vid konferenser och möten av olika slag (Englund-Dimitrova, 1999: 10), särskilt ”internationella kongresser, förhandlingar och möten som behandlar tekniska eller ekonomiska frågor”. (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 12) Det görs vanligtvis för en större publik och på flera språk samtidigt. Vidare kan det göras antingen samtidigt, konsekutivt eller samtidigt som viskningstolkning. Kontakttolkning kommer att förklaras lite senare. När det gäller tolkningsmetoderna brukar man skilja åt den redan nämnda konsekutivtolkningen, simultantolkning och viskningstolkning och det finns också resumétolkning.

Konsekutivtolkning betyder att den ena parten yttrar sig och när yttrandet är klart överför tolken budskapet till den andra parten på ett språk hen förstår. Uttryckets längd kan variera. De kan vara så korta som bara få ord eller några meningar eller längre än 10 minuter. (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 16) I så fall kan tolken använda anteckningsteknik för att hjälpa sig själv. (Englund-Dimitrova, 1999: 9). Konsekutivtolkningsmetod används för att tolka dialoger mellan en individ och en eller flera representanter för olika myndigheter som polis, försäkringskassa, skolväsendet eller sjukhus; för tolkning av dialoger om affärsförhandlingar och på konferenser och för tolkning av konferensanföranden om simultantolkningsanläggning inte används. (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 17)

Simultantolkning är den metod av tolkning där det mesta av tolkningen sker medan talaren talar, dvs. talaren och tolken talar samtidigt, fast tolken ligger några sekunder efter talaren. Samtidiga tolkningar görs ofta med hjälp av tolkanläggning, främst vid konferenser med deltagare från olika språkområden och vid rättegångar. I så fall sitter tolken i en ljudisolerad hytt som kallas tolkbås, lyssnar på talet genom hörlurar och kommunicerar det som sägs i en mikrofon direkt till publiken som också bär hörlurar. En sådan metod görs av två tolkar som

växlar var 15: e minut, eftersom det är omöjligt att ha vilopausar under konferenstolkning. (ibid. 17, 18)

Viskningstolkning eller chuchotage (från fransk *chuchoter* – att viska) är en modifiering av simultantolkning. Det sker på samma sätt som simultantolkning, men viskande och utan simultantolkningsanläggning. Sådan tolkning tillämpas vid tolkning av vissa delar i domstolsrättegångar, till exempel åklagarens utveckling av talan eller vid tolkning för ett fåtal personer vid informationsmöten som föräldramöten i skolan eller liknande. (ibid. 18, 19)

Resumétolkning är en metod för tolkning där tolken gör en sammanfattning av vad som ska tolkas, som ett föredrag eller en diskussion. När man använder en sådan metod väljer tolken vad hen anser vara intressant och viktigt och därmed finns risken att viss viktig information kan gå förlorad. Det är därför det endast bör ske i undantagsfallet där båda parter vill ha en sammanfattning och är medvetna om riskerna. (ibid. 19)

3. Kontakttolkning

Kontakttolkning eller dialogtolkning är den andra huvudtypen av tolkning som är ”ett samlingsnamn för alla former av tolkning som sker inom den offentliga sektorn. Tolken fungerar som en mediator mellan två parter som inte talar samma språk där tolken förmedlar informationen och möjliggör kommunikationen”. (Halili, 2014: 4) I Sverige, där kontakttolkning är den vanligaste tolkningstypen, betyder det att ”möjliggöra kontakter mellan det svenska samhället (vanligtvis en svensk myndighetsperson av något slag) och invandrare som inte talar svenska.” (Englund-Dimitrova, 1991: 24,25) De engelska namnen *Community Interpreting* och *Public Service Interpreting* säger lite bättre vad det egentligen handlar om. Den tolkningsteknik som används mest är konsekutiv, men ibland används också viskningstolkning. Även kontakttolkning kan göras via telefon men Norström et al. (2011: 65)¹ påpekar att det är mycket svårare och kan leda till fler missförstånd eftersom man inte kan se kroppsspråk. Kontakttolkningstjänster inkluderar tolkning ”i dagliga aktiviteter som hälsovård, kontakter med myndigheter, viktiga inköp, information och möten på arbetsplats, bröllop och begravningar” (Niska, 2004: 300), mer specifikt påpekar Azbel Schmidt & Tiselius (2008: 13) tre huvudtolkningsområden med mest fokus: social- försäkrings- och arbetsmarknadstolkning som omfattar tolkning inom kommunal service, hos socialtjänsten, på bostadsförmedlingen, skattemyndigheten, osv.; sjukvårdstolkning vilket händer i sjukhus och

¹¹ Alla översättningar från Norström et al. (2009, 2011, 2012); Gustafsson (2012), Idh (2007) och Niska (2007) är mina.

vid husläkarmottagningar, tandvårdsmottagningar... och rättstolkning som förekommer hos polisen, vid domstolar, rättshjälpen, osv.

Vad gäller historien om kontakttolkning och tolkning i allmänhet markerar 1960-talet början på deras popularitet i Sverige. Kontakttolkning började få en mer dominerande roll i landet då invandringen till Sverige blomstrade och därmed skapade behovet av tolkning för ett stort antal språk. Tolkservice behövdes i stor skala för att invandrare skulle kunna kommunicera med myndigheter, samhällsorgan och institutioner. (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 13) Dessutom var de svenska fackföreningarna också mycket aktiva för att främja tolkning på arbetsplatser på grund av en enorm tillströmning av invandrararbetskraft till Sverige. I början av 1970-talet började regeringen anordna tolkningskurser med professionella tolkar som lärare och några år senare publicerades den första etiska koden, *God tolksed*. Sveriges Teckenspråkstolkars Förening (STTF), den första yrkesorganisationen för tolkar i Sverige grundades 1969 och 1975 grundades den första organisationen för kontakttolkar, Sveriges Tolkförbund (STOF). (Niska, 2004: 301)

Enligt SOU (2018: 85, 86) kan termen ”kontakttolk” anses obsolet men den används fortfarande eftersom det inte finns något bättre namn. Men termen ”tolk i offentlig sektor” och ”dialogtolk” kan också användas.

3.1 Juridiskt ramverk

Precis som i andra jobb är kontakttolkar bundna av vissa juridiska och etiska regler. En publikation som innehåller tolkarnas yrkesetiska regler och lagar och förordningar som rör tolkarnas yrkesutövning är *God tolksed*. (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 31) Den publicerades först av regeringsorganet som ”precis hade börjat auktorisera tolkar” (Niska, 2004: 301) 1968. Sedan dess har reviderade versioner publicerats med några år emellan. Guiden innehåller huvudreglerna för allt tolkarbete och den är därför en bra hjälp inte bara för professionella tolkar själva utan också för alla dem som anställer tolkar. De lagar och regler som gäller i god tolkningspraxis är:

- Förordning om auktorisation av tolkar och översättare
- Lagen om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare
- Hälso- och sjukvårdslagen
- Sekretesslagen
- Förvaltningslagen
- Rättegångsbalken

- Förvaltningsprocesslagen
- Kammarkollegiets tolkföreskrifter
- Domstolsverkets föreskrift om tolktaxa (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 31)

Till exempel rättegångsbalken, förvaltningsprocesslagen och förvaltningslagen säkerställer att alla som inte talar svenska eller är svårt nedsatta i tal och hörsel har en lagstadgad rätt till tolk och hälso- och sjukvårdslagen påpekar hur ”hälso- och sjukvården måste ges till alla med respekt för jämlikhet och respekt för mänsklig värdighet.” (Norström, 2009: 62, 63)

Från alla dessa regler följer tre etiska regler som är mycket viktiga för tolkens arbete och de handlar om tolkarnas neutralitet och opartiskhet, skyldighet att iaktta gällande jävsregler och tystnadsplikten. Följande förklaringar är hämtade från Azbel Schmidt & Tiselius och *God Tolksked*:

Neutralitet och opartiskhet - En tolk måste vara neutral när hen utför ett tolkuppdrag, hen får inte uttrycka sina åsikter eller värderingar. Parterna måste kunna lita på att tolken agerar naturligt och opartiskt under tolkningen, inklusive tid från det att de mottagit uppdraget tills det är klart. (God Tolksked, 2018: 4) Det betyder dock inte att tolken inte kan ha sina åsikter utanför arbetet, men hen måste överföra informationen så exakt som möjligt utan att lägga till, lämna ut eller ändra någonting även om tolken är medveten om att någon av partierna ger felaktig eller falsk information. Dessutom får en tolk inte utföra någon annan uppgift än att tolka, dvs. hen inte ska agera som expert eller ge råd även om hen blir ”ombedd att göra det.” (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 33)

Jäv - Ibland finns det situationer där en tolk kanske vill avgå från sin tolkningsuppgift eller hens neutralitet och opartiskhet har ifrågasatts. I sådana situationer måste tolken förlita sig på jävsregler för att undvika intressekonflikter. Enligt dessa regler bör tolken avstå från uppdraget om fallet rör hen själv eller en nära släkting eller om det finns andra omständigheter som kan störa tolkens opartiskhet. (ibid. 33)

Tystnadsplikt - Tolkar, som många andra yrken (såsom läkare, präster, advokater...), har en tystnadsplikt. Eftersom tolkade samtal kan handla om ”känsliga frågor som personliga omständigheter, om yrkes- och affärshemligheter eller om frågor som är viktiga för landets försvar,” (ibid. 33) måste den person som anställer en tolk kunna lita på att allt som sägs kommer att stanna mellan parterna. Det innebär att ingen information får vidarebefordras till utomstående, inklusive informationen som tolken fick före eller efter tolkningsuppdraget. Det

finns dock situationer där tystnadsplikten inte gäller. Till exempel om tolken blir medveten under tolkningen om ”ett allvarligt brott som förbereds eller pågår (som mord, dråp, kidnappning, rån eller spioneri)” (ibid. 35). Det andra exemplet när tystnadsplikten inte gäller är ”i fall där tolken hörs som vittne inför domstol och det tredje exemplet är om den person till vars förmån tystnadsplikten gäller ger sitt tillstånd för tolken att bryta sin tystnadsplikt.” (ibid. 36)

3.2 Arbetsvillkor och svårigheter för kontakttolkning i Sverige

Sverige anses vara ett land med mycket omfattande och välorganiserade språktjänster samt utbildning och ackreditering för tolkar. Enligt SOU (2018: 213, 216) fanns det cirka 5000 tolkar i Sverige 2018, varav 1119 var auktoriserade. Dock visade en rapport från 2015 att det var brist på tolkar, särskilt utbildade och auktoriserade tolkar. (ibid. 108) Baserat på detta skulle man tro att arbetsvillkor för kontakttolkar är extremt bra. Detta är dock inte fallet.

”Arbetsmarknaden för tolkar styrs av utbud och efterfrågan och den förändras ständigt.” (Norström et al, 2011: 69) Tolkarna hyrs inte direkt utan genom tolkförmedlingarna som ordnar möten. Det finns två typer av förmedlingar: ideell kommunala eller landsting förmedlingar och privata förmedlingar. Dessutom finns det ingen statlig tillsyn av förmedlingar och i allmänhet, förutom auktoriserade tolkar, är det inte möjligt att bedöma kvaliteten. (Norström, 2009: 7) Ibland är tolkar registrerade i mer än en förmedling och arbetar också i alla slags miljöer som frilansare. Dessutom är ett mycket stort antal tolkar inte anställda och har ingen rättssäkerhet som de anställda. Det är alltså svårt att tjäna en anständig lön och tolkar oroar sig ofta för framtiden (ibid. 7), särskilt ”de som tolkar mindre vanliga språk” (Norström et al., 2012: 7). Ett annat problem är att många tolkar inte är auktoriserade och många av dem inte ens har grundutbildning och eftersom ”tolkens yrke inte är lagligt skyddad, kan vem som helst kalla sig tolk”. (Norström et al., 2011: 65)

En ytterligare anledning till att obehöriga tolkar utgör ett problem är att ”tolkning inte bara betyder att hitta rätt ord.” (Norström et al., 2011: 7) ”Det handlar om att lyssna och sända ett budskap, det handlar om sociala och kulturella koder, det handlar om att hantera tabu, känslor och rädsla. Det är också viktigt att känna till ämnet man tolkar, dess professionella språk, regler och bestämmelser.” (ibid. 7) Tolkar behöver ständigt uppdatera sina språkkunskaper och andra kunskaper och eftersom arbetssituationen är osäker, finner Norström att många tolkar ifrågasätter all tid och ansträngning de ägnar åt att hålla sig uppdaterade (2009: 7). Halili kommenterar att många finner jobbet mycket stressande på grund av täta scheman eller

när klienterna är analfabeter eller har en ovanlig dialekt. (2014: 8, 10) Faktumet att marknaden styrs av ”efterfrågan och kostnadsbesparingar före kvalitet och att det inte finns någon standardlön har lett till situationer där auktoriserade tolkar är utan arbete under tiden icke-auktoriserade och till och med otränade tolkar anställs.” (Norström et al., 2012: 8)

Slutligen, ett annat problem är att offentligt anställda visar lite kunskap om tolkning och har en bristande förståelse av villkoren för tolkar. Men medan arbetsförhållandena inte är de bästa och det finns mycket osäkerhet och stress, fann Norström et al. att tolkar gillar sitt arbete eftersom det är ”mångsidigt, stimulerande och meningsfullt.” (2011: 70)

4. Kontakttolkutbildning

Kontakttolkning har en viktig roll för att säkerställa lika rättigheter och säkerhet för alla som behöver det. Att ha en obehörig eller en utbildad tolk kan orsaka misstag som kan leda till allvarliga konsekvenser, särskilt på platser som sjukhus. (Norström et al., 2011: 59, 60) För att undvika sådana situationer är kontakttolkutbildning mycket viktigt.

4.1 Kontakttolkutbildning – historik

Utbildningen för tolkar dök upp i slutet av 1960-talet. Mer specifikt började inrikesdepartementet 1968 med ”utbildning av tolkar för invandrare” (SOU 2005: 129) då invandringen blomstrade vid den tiden. (Azbel Schmidt & Tiselius 2008: 23) Emellertid var sådan utbildning vid den tidpunkten experimentell och varade först några dagar och så småningom två veckor med en period på sex till åtta veckor för självstudier. Utbildningen av tolkar genom den svenska invandringstjänsten hölls på 14 språk inklusive finska, serbokroatiska och grekiska. (SOU 2005: 129) Skolöverstyrelsen (SÖ) tog över ansvaret för utbildning av tolkar 1975 och ett förslag till en ny utbildningsplan överlämnades till riksdagen som beslutade att utbildningen av kontakttolkar skulle börja 1977 och att det skulle hållas i studieföreningar och folkhögskolor som utsetts av SÖ. Dessa studier inkluderade utbildning för social-, sjukvårds-, arbetsmarknads-, arbetsplats- och rättstolkning samt språk- och terminologiövningar, tolketik, tolkningstekniska övningar och realia. (ibid. 130)

Sedan 1973 erbjuds kontakttolkutbildning för vissa språk som universitets- / högskoleutbildning. För att bli antagna, framtida studenter var tvungna att klara ett antagningsprov som mätte språkförmåga och förståelse på svenska och det andra språket. Att avsluta en sådan skola skulle ge en titel på en godkänd tolk eller till och med en tolk med speciell kompetens som sjukvårds- eller rättstolk. Efterfrågan på utbildade tolkar var dock lägre än förväntat så omfattningen av denna utbildning minskades gradvis. (SOU 2005: 131)

År 1986 grundades Tolks- och översättarinstitutet (TÖI) vid Stockholms universitet (Ibid. 131) och "ansvaret för tolks- och översättarutbildningen överfördes till dem, både vid universitetet och inom folkbildningen". (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 23) Institutets uppgifter var att genomföra "handledarutbildning, pedagogiskt utvecklingsarbete, producera läromedel och ordlistor, främja forskning och samarbeta med andra nordiska länder." (SOU 2005: 131) Även om "TÖI är placerad vid Stockholms universitet kan det förlägga tolkutbildning till andra universitet i landet." (Azbel Schmidt & Tiselius, 2008: 25)

I början av 1990-talet gjorde TÖI och dåvarande Invandrarverket ett diagnostiskt test som användes vid rekrytering av nya tolkar. Det testade färdigheter i lyssnings- och läsförståelse samt tal- och skrivförmåga på svenska och främmande språk. Avsikten var att den som klarat testet skulle gå till ytterligare tolkutbildning, men människor som klarat testet fick arbeta utan vidareutbildning. Sålunda togs sådana test ur drift i slutet av 1990-talet. (SOU 2005: 138)

Det fanns också några andra tester. Exempelvis Riksförbundet för personal vid invandrarbyråers (RIB) test som också användes vid rekrytering av tolkar men det har inte använts sedan slutet av 1990-talet. Tolkservicerådet (TSR) har utvecklat sitt eget test 2004 som en ersättning för TÖI:s test. Också har vissa tolkförmedlingar utvecklat sina egna tester. (Ibid. 139)

4.2 Kontakttolkutbildning - idag

Dagens utbildning för kontakttolkar är fortfarande under TÖI. Under åren har behovet av utbildade kontakttolkar ökat i takt med att den demografiska situationen i Sverige ständigt förändras och allt fler söker asyl. Dessutom påpekade regeringen att brist på utbildade tolkar i den offentliga sektorn kan resultera i "bristande rättssäkerhet eller patientsäkerhet." (SOU 2018: 25, 28, 243) För att undvika sådana problem finns det idag flera sätt att bli kontakttolk.

Utbildningen sker i form av en grundutbildning i ett antal folkhögskolor och studieföreningar över hela Sverige. Sådan utbildning erbjuder också fortbildningskurser för aktiva tolkar samt utbildning för tolkningslärare. Under ett eller två år (SOU 2018: 261) utbildas blivande kontakttolkar inom olika områden som juridik, medicin, etik, samhälle och migration, eftersom det är de viktigaste områdena där kontakttolkar arbetar. Sådan utbildning är organiserad i vecko- eller veckoslutskurser. (SOU 2005: 140, 141)

Syftet med utbildningen är att producera bra tolkar och goda förutsättningar för dem att arbeta som tolk mellan myndigheter och de som inte talar svenska och för att göra det lättare för

tolkar att få auktorisation. Även om det inte finns några formella krav på deltagare måste deltagarna ha god aktiv kunskap på svenska och i tolkningsspråket och samhällsstudier. Men när deltagare blir antagna till grundutbildning testas dessa färdigheter. Ofta rekryteras deltagarna genom tolkförmedlingar men de kan också registrera sig för kurser själva. För att få ett utbildningsbevis måste deltagarna klara ett antal tester som visar att de har förvärvat de färdigheter och kunskaper som behövs för att fungera som kontakttolk. (ibid. 137, 143)

När det gäller universitetsutbildning för kontakttolkar, började den 1986. Den grundläggande kontakttolkutbildningen ges vid Stockholms universitet och andra universitet som är i TÖI:s regi. För att ansöka till utbildningen måste man ha några språkkunskaper, både på svenska och tolkens andra språk, som testas i ett skriftligt och ett muntligt antagningsprov. Sådan utbildning förbereder deltagarna och ger dem kunskap för auktorisering som en kontakttolk. (ibid. 141–144)

Som nämnts tidigare har endast en del av kontakttolkarna i Sverige en skyddad yrkestitel. I sin beskrivning påpekar Kammarkollegiet att auktoriserade kontakttolkar har tillräcklig kompetens för att överföra alla informationer korrekt och att detta är särskilt viktigt på platser där det inte finns plats för misstag, som sjukhus och domstolar (Kammarkollegiet, 2020). Statusen som auktoriserad tolk erhålls genom att klara auktorisationsprovet som organiseras av en svensk myndighet, nämligen Kammarkollegiet. Enligt informationen i Azbel Schmidt & Tiselius (2008: 26-27) måste man vara bosatt i Sverige eller från ett annat land inom EES-område för att kunna ta testet, vara minst 18 år och ha ett undervisningsbevis från grundläggande tolkutbildning. Kammarkollegiet erbjuder auktorisationsprov i cirka 50 språk (Kammarkollegiet, 2020) och anordnar också proven för specialkompetens som rättstolk och som sjukvårdstolk. Enligt Kammarkollegiets sammanställning är arabiska, somali, tigriska, dari och persiska/kurdiska de vanligast efterfrågade språken (SOU 2018: 126), men de är också de språk som har minst antal godkända tolkar. (ibid. 119) Kontakttolkars auktorisation måste förnyas vart femte år och från 2024 ska det inte vara möjligt att arbeta som kontakttolk, utom i undantagsfall, om man inte är utbildad eller auktoriserad. (SOU 2018: 28, 164)

Även om utbildningen ger tillräcklig kunskap och förbereder kontakttolkar för deras jobb, får man inte glömma att utbildning för tolkar aldrig är över. De måste ständigt uppdatera sin kunskap om de vill förbli relevanta.

5. Betydelsen av kontakttolkar

”Lika tillgång till juridiska, sociala och medicinska rättigheter är en förutsättning för en demokratisk välfärdsstat.” (Norström et al., 2011: 60) Eftersom dessa rättigheter beror på verbal kommunikation mellan en individ och en offentligt anställd, behöver människor som inte talar svenska tolkar för att kunna kommunicera och åtnjuta sina fulla rättigheter. Dessutom är kontakttolkar ”ett verktyg som gör det möjligt för den offentliga tjänstemannen att jobba och ett verktyg som säkerställer maximal juridisk och medicinsk säkerhet för invandraren.” (ibid. 60)

Idh (2007: 135) påpekar att det, i fall då tolkningen inte är effektiv, finns en risk att människor som behöver den ”kan få fel behandling eller att deras juridiska rättigheter kan äventyras” Detta lyfter också fram vikten av utbildade och auktoriserade kontakttolkar. Norström et al. ger ett exempel där ett asylsökande barns yttrande överfördes felaktigt. Under intervjun sa barnet att "en granat (eng. *grenade*) kastades mot vårt hus" som en oduglig tolk översatte som "ett granatäpple (eng. *pomegranate*) kastades mot vårt hus". Ett sådant misstag kunde ha undergrävt asylsökandes lagliga rättigheter. (2011: 60)

På samma sätt är en kompetent kontakttolk viktig i sjukvården eftersom hen kan förhindra dödliga situationer. Aboassaleh fann i sin studie att även vårdgivare är överens om hur viktigt det är att använda auktoriserade / utbildade tolkar eftersom det tillåter dem att göra sitt jobb bra. (2010: 20)

Kompetenta kontakttolkar vet att begrepp inte kan översättas ordagrant och att översättning inte bara betyder översättning mellan två språk utan också broar mellan kulturer. (Johansson, 2016: 10) En kompetent kontakttolk är utbildad och innehar all nödvändig kunskap samtidigt som man respekterar de regler som definierar ens jobb. För att vara en god kontakttolk måste man kontinuerligt uppdatera sin kunskap och arbeta med sig själv. Alltså borde en idealisk kontakttolk behärska allt detta.

5.1 Kontakttolkar i Kroatien

I Kroatien finns inte ”kontakttolk” som ett separat yrke. Delvis utförs kontakttolkars arbete av rättstolkar, i synnerhet i situationer då det behövs auktorisation. Precis som kontakttolkar arbetar de med olika klienter, från enskilda personer till statliga institutioner. De har ett mycket ansvarsfullt jobb och måste ha goda språkkunskaper och vissa mentala förmågor samt specialiserad kunskap inom olika områden. (Društvo sudskih tumača i prevoditelja, 2021) Även om deras titel kan få någon att tro att de bara översätter lagrelaterade texter och tal,

täcker deras jobb olika områden. Men till skillnad från kontakttolkar översätter rättstolkar både skriftligt och talat språk. Det finns ingen formell utbildning för kontakttolkar i Kroatien, men det finns auktorisation för rättstolkar. För att bli auktoriserad måste man bl. a. ta en kort kurs (8 – 18 timmar nuförtiden²), som ordnas av flera rättstolkarsföreningar och dessutom klara en tenta om rättsväsendet i Kroatien samt juridisk terminologi. Rättstolkars auktorisation varar i fyra år, och precis som kontakttolkars auktorisation i Sverige måste den förnyas. (Gizdavčić Plohl, 5:45-25:25)

6. Slutord

Kommunikation är en grundläggande sak för människors existens och överlevnad. Att inte kunna kommunicera kan leda till allvarliga konsekvenser både för människor och organisationer av olika slag. Det är en av de viktigaste orsakerna till tolkbehovet. Tolkning möjliggör kommunikation mellan olika kulturer och nationaliteter. Den kan göra det genom olika metoder som konsekutivtolkning, simultantolkning, viskningstolkning eller resumétolkning. De olika typerna av tolkning används för olika omständigheter. Kontakttolkning tillåter alltså kommunikation mellan socialtjänstleverantörer och icke-svensktalande som behöver dem. Medan kontakttolkar hjälper med sådan kommunikation, måste de följa många regler. Även om deras jobb är bra för båda parter som behöver tolkningstjänsten, möter de många svårigheter och dåliga arbetsvillkor. För att säkerställa att det ska finnas kompetenta personer för ett så viktigt jobb utvecklades kontakttolkutbildningen i Sverige i slutet av 1960-talet. Ändå finns det även idag otillräckligt kompetenta tolkar som potentiellt kan skada människor utan att ens veta det. Det är därför man betonar behovet av utbildade och auktoriserade kontakttolkar som kan garantera lika rättigheter för alla.

² <http://www.sudacka-mreza.hr/tumaci.aspx?G1&G2&G3=tumaci>

Prevođenje za zajednicu u Švedskoj - sažetak

Švedska je multikulturalno društvo, a time i višejezično. Ljudi različitih kultura i podrijetala svakodnevno komuniciraju na mnogo jezika. No, u situacijama kada je potrebno komunicirati sa socijalnim službama, neki ljudi, poput imigranata ili turista, nemaju dovoljno znanja švedskog da bi uspostavili uspješnu i dovoljno preciznu komunikaciju. U tim situacijama se koristi tzv. prevođenje u zajednici. Usmeni prevoditelji koji se bave tim poslom se obrazuju u raznim područjima kako bi svima omogućili jednaka prava i mogućnosti, posebice u pravnim ili medicinskim situacijama te je njihov rad reguliran brojim zakonima. Nažalost, njihovi radni uvjeti nisu najbolji, te im je često oduzeta prednost od strane nekompetentnih prevoditelja koji čak mogu i ugroziti osobe za koje prevode svojim greškama. Stoga se ističe važnost obučanih i autoriziranih tumača za prevođenje u zajednici kako bi oni kvalitetnim radom omogućili da svi uživaju jednaka ljudska prava.

Community interpreting in Sweden - summary

Sweden is a multicultural society and thus also multilingual. People from various cultures and backgrounds communicate every day in many languages. But in situations where it is necessary to communicate with social services, some people, such as immigrants or tourists, do not have sufficient knowledge of Swedish to establish successful communication. In such situations community interpreting is used. Interpreters engaged in this work, that is community interpreters, are educated in various fields, especially in legal or medical situations, in order to provide everyone with equal rights and opportunities, and are regulated by a number of laws. Unfortunately, their working conditions are not the best and they are often replaced by incompetent interpreters who can even endanger people with their mistakes. That is why the need for trained and authorized contact interpreters is emphasized, as they can guarantee equal human rights for all.

7. Käll- och litteraturförteckning

Aboassaleh, Adel. (2010). *Sjukvården och kommunikation via tolk*. Malmö högskola

Azbel Schmidt, Morena and Elisabet Tiselius. (2008). *Tolkkunskap*. Tolks- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet. Stockholm

Društvo sudskih tumača i prevoditelja. (2021). *O društvu*. <https://www.dstip.hr/o-nama/o-drustvu> (30.8.2021.)

Englund Dimitorva, Birgitta. (1991). *När två samtalar genom en tredje. Interaktion och icke-verbal kommunikation i medicinska möten med tolk*. Stockholm

Englund Dimitorva, Birgitta. (1999). *Tolkens roll: perspektiv från nyare forskning och implikationer för tolkutbildningen*. Svensk-ryskt tolkundervisningssymposium. Moskva

Gizdavčić Plohl, Irena. (2021). *O statusu sudskih tumača i prevoditelja u Hrvatskoj*. YouTube, uploaded by Upoznajmo jezike. 19. Mar 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=8ogxBz-ISLE> (30.8.2021.)

Gustafsson, Kristina, et al. (2012). *Community Interpreter Training in Spoken Languages in Sweden*. CIT International Journal of Interpreter Education, Vol. 4(2), p. 24-38

Halili, Qendresa. (2014). *Hur upplevs det att arbeta som kontakttolk respektive som kulturtolk*. Mälardalens högskola Eskilstuna Västerås.

Idh, Leena. (2007). *The Swedish system of authorizing interpreters*. The Critical Link 4: Professionalisation of interpreting in the community. Selected papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings. Stockholm. p. 135-138

Johansson, Therese. (2016). *Allt man säger ska gå genom en tredje person - En kvalitativ studie om kuratorers erfarenheter av att samtala genom en språktolk*. Lunds universitet

Kammarkollegiet. (2018). *God tolksed*. Stockholm

Kammarkollegiet. (2020). *Auktorisation av tolkar och översättare*. <https://www.kammarkollegiet.se/om-oss/vara-uppgifter/forteckning-over-vara-uppgifter/auktorisering-av-tolkar-och-oversattare> (30.8.2021.)

Niska, Helge. (2007). *From helpers to professionals: Training of community interpreters in Sweden*. The Critical Link 4: Professionalisation of interpreting in the community. Selected papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings. Stockholm. p. 297-310

Norström, Eva. (2009). *Community interpreting in Sweden and its significance to guaranteeing legal and medical security*. Paper presented at international conference on Cultural diversity, Multi-lingualism and Ethnic minorities in Sweden. Stockholm

Norström, Eva, et al. (2011). *Interpreters in Sweden -A Tool for Equal Rights?* Thessaloniki: Aristotle University of Thessaloniki, Vol. 19, p. 59-75

Norström, Eva, et al. (2012). *Working Conditions of Community Interpreters in Sweden: Opportunities and Shortcomings*. ResearchGate, John Benjamins Publishing.

SOU - Statens offentliga utredningar. (2005). *Tolkutbildning – nya former för nya krav*. Betänkande av Utredningen om kontakttolkar. Stockholm

SOU - Statens offentliga utredningar. (2018). *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk*. Betänkande av Tolkutredningen. Stockholm

Sudačka mreža. „Tumači“. <http://www.sudacka-mreza.hr/tumaci.aspx?G1&G2&G3=tumaci> (10.9.2021.)